

Informacja o działalności Kolegium IPN

Kolegium IPN to organ, którego kompetencje określone są przez Ustawę z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2023 poz. 102), zwaną dalej ustawą o IPN, Ustawę z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. 2018 poz. 2337) i Ustawę z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski (Dz.U. 2018 poz. 2529). Jest organem opiniotwórczo-doradczym prezesa IPN w sprawach objętych zakresem działania Instytutu oraz wykonuje zadania i posiada kompetencje przewidziane w ustawie o IPN, a w szczególności: przyjmuje roczne sprawozdanie prezesa z działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zatwierdza informację o działalności IPN-KŚZpNP oraz Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, którą prezes składa Sejmowi i Senatowi RP, wyraża opinię o przedstawianych przez prezesa kandydatach na stanowiska kierownicze w Instytucie, opiniuje i rekomenduje kierunki działalności oraz programy badawcze, zatwierdza zasady ewidencjonowania, przechowywania, opracowywania, zabezpieczania, udostępniania i publikowania dokumentów. Ponadto zajmuje stanowisko w sprawach ważnych dla Instytutu oraz ogłasza i przeprowadza konkurs na stanowisko prezesa IPN, a następnie wnioskuję o powołanie wybranej osoby przez parlament. Kadencja Kolegium IPN trwa 7 lat.

W pierwszym półroczu 2023 r. zadania wypełniało Kolegium wskazane w 2016 r., w którego skład wchodziło powołani przez prezydenta RP: prof. dr hab. Andrzej Nowak i Bronisław Wildstein; przez Sejm RP: prof. dr hab. Jan Draus, prof. dr hab. Piotr Franaszek, ks. prof. dr hab. Józef Marecki, dr hab. Mieczysław Ryba, Krzysztof Wyszkowski; przez Senat RP: prof. dr hab. Wojciech Polak i prof. dr hab. Tadeusz Wolsza.

W czerwcu 2023 r. rozpoczęła się procedura wyboru członków Kolegium IPN kadencji 2023–2030, w wyniku której Sejm RP powołał 16 czerwca: prof. Jana Drausa, prof. Wojciecha Polaka, dr. hab. Mieczysława Rybę, prof. Tadeusza Wolszę i Krzysztofa Wyszkowskiego; Senat RP 22 czerwca – dr. Bartosza Machalicę i prof. dr. hab. Grzegorza Motykę, a prezydent RP 27 czerwca – prof. Andrzeja Nowaka i Bronisława Wildsteina.

Tryb działania Kolegium określony jest przez jego regulamin, zgodnie z którym posiedzenia odbywają się nie rzadziej niż raz w miesiącu i zazwyczaj przebiegają wedle następującego porządku:

- informacja prezesa Instytutu (lub osoby przez niego wskazanej) na temat bieżących spraw Instytutu; pytania i interpelacje członków Kolegium w sprawach związanych z działalnością Instytutu;
- omawianie problemów dotyczących działalności Instytutu (pionów, komórek organizacyjnych czy agend) zgodnie z wcześniej ustalonym przez Kolegium harmonogramem: podstawą dyskusji są informacje pisemne przygotowane przez osoby wskazane przez prezesa oraz ich ustna prezentacja; w tej części posiedzenia uczestniczą obok prezesa wskazane przez niego osoby; zgodnie z wymogami ustawy lub w przypadku spraw szczególnie ważnych Kolegium po dyskusji w gronie członków podejmuje uchwałę lub zajmuje stanowisko wyrażające opinię Kolegium;
- sprawy porządkowe oraz omawianie bieżących spraw, które wpłynęły do Kolegium lub zostały wniesione przez jego członków.

Realizując zadania ustawowe związane z utrwalaniem pamięci o bohaterach narodowych i upowszechnianiem wiedzy o najnowszej historii Polski, IPN przyznaje nagrody, w których jury zasiada

przewodniczący Kolegium jako wiceprzewodniczący kapituły nagród „Kustosz Pamięci Narodowej” i „Świadek Historii”. Uczestniczył on w spotkaniach tych gremiów osobiście bądź delegował upoważnioną przez siebie osobę. Ponadto profesorowie Draus, Polak i Wolsza zasiadają w jury Konkursu im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na Najlepszy Debiut Historyczny Roku, w którym nagradzane są niepublikowane prace magisterskie i doktorskie poświęcone historii Polski i Polaków w XX w. W 2023 r. po raz pierwszy odbył się konkurs „Sygnety Wydawnictwa IPN” – jego celem jest m.in. upowszechnianie wiedzy o najnowszej historii Polski oraz popularyzacja książek historycznych publikowanych przez Wydawnictwo IPN. W jury tego konkursu zasiedli prof. Jan Draus i prof. Piotr Franaszek.

W roku sprawozdawczym Kolegium odbyło dwanaście posiedzeń (sześć w każdej kadencji) zazwyczaj z udziałem prezesa IPN dr. Karola Nawrockiego i jego zastępców: dr. hab. Karola Polejowskiego, dr. hab. Krzysztofa Szwagrzyka oraz dr. Mateusza Szpytmy.

Kolegium kadencji 2016–2023

Podczas posiedzenia 17 stycznia dyrektor Biura Prezesa IPN Adrianna Garnik przedstawiła sprawozdanie na temat założeń i przygotowań dotyczących Kongresu Pamięci Narodowej. Omówiono także projekt sprawozdania z działalności Kolegium IPN za rok 2022.

28 lutego wysłuchano informacji o przygotowaniach Instytutu Pamięci Narodowej do obchodów 80. rocznicy zbrodni wołyńskiej oraz sprawozdania dyrektora Krystiana Iwanowa z działalności kierowanego przez niego Biura Wydarzeń Kulturalnych.

Podczas posiedzenia 21 marca omówiono przekazany wcześniej przez prezesa IPN dr. Karola Nawrockiego projekt „Informacji o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL za rok 2022”, który po zatwierdzeniu został przedłożony w Sejmie RP i Senacie RP. Ponadto wysłuchano informacji przedstawionych przez dyrektorów dr. hab. Filipa Musiała i dr. hab. Rafała Reczka na temat działalności Oddziału IPN Kraków oraz Oddziału IPN Poznań.

Na kolejnym posiedzeniu 25 kwietnia Kolegium wysłuchało informacji przedstawionych przez dyrektora dr. Pawła Warotą na temat działalności Oddziału IPN Gdańsk oraz podsumowało Kongres Pamięci Narodowej, który odbył się w dniach 13–15 kwietnia.

22 maja wysłuchano podsumowania przez dyrektora Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Adama Siwka działań w związku z realizacją przez IPN Ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki, które symbolizowały sowiecki terror komunistyczny.

Podczas ostatniego posiedzenia 27 czerwca Kolegium omówiło i przyjęło „Sprawozdanie z działalności Instytutu za 2022 r.” złożone przez prezesa IPN zgodnie z art. 24a ustawy o IPN. Wówczas też wysłuchano dyrektora Oddziału IPN Katowice dr. Andrzeja Sznajdera na temat pracy kierowanego przez niego oddziału.

Kolegium podjęło w trakcie posiedzeń sześć uchwał w sprawie zgłoszonych przez prezesa kandydatów na stanowiska kierownicze wymienione w statucie IPN w związku z realizacją art. 23 ust. 2 pkt 2 ustawy o IPN. W związku z art. 3 pkt 12 ustawy o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski rozpatrzyło dwa odwołania od decyzji prezesa odmawiającej uznania grobu za grób weterana walk o wolność i niepodległość Polski, uznając, że prezes słusznie odmówił wpisu mogił do ewidencji.

Należy dodać, że członkowie Kolegium uczestniczyli nie tylko w posiedzeniach, lecz także w uroczystościach i przedsięwzięciach organizowanych lub współorganizowanych przez Instytut, związanych z jego celami ustawowymi oraz misją.

Profesor Wolsza wziął udział w dyskusji o książce dr. hab. Tomasza Balbusa (OA Wrocław) *Podpułkownik Ludwik Marszałek „Zbroja”* z jej autorem, a także dyrektorem Oddziału IPN Kraków dr. hab. Filipem Musiałem, zastępcą burmistrza Dębicy Maciejem Małozięciem i gospodarzem spotkania red. Rafałem Dudkiewiczem (Centralny Przystanek Historia IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie,

22 lutego). Profesorowie Wolsza, Marecki i Nowak uczestniczyli w ogólnopolskiej konferencji naukowej IPN „Kapelani Katyńscy”, podczas której prof. Wolsza przedstawił wykład *Ks. Stanisław Jasiński – delegat kardynała Adama Sapiehy w Katyniu w 1943 r.*, ks. prof. Marecki – *Księża Leona Musielaka walka o prawdę historyczną*, a prof. Nowak – *Polityka historyczna Rosji wobec Polski w okresie rządów Władimira Putina* (Sala Kolumnowa Sejmu RP, 12 kwietnia). Podczas sesji zaprezentowano publikacje *Gdy nieme groby przemawiają... Spuścizna katyńska* (artykuł wstępny T. Wolsza, red. naukowa D. Jastrzębska-Golonka, E. Kowalska) oraz *Gdy nieme groby przemawiają... Archiwum dr. Jana Zygmunta Robla*, cz. 1–4 (red. naukowa D. Jastrzębska-Golonka, E. Kowalska, oprac. dokumentów E. Dulna-Rak, K. Ziębik). Promocje tych wydawnictw z udziałem profesora i współautorów odbyły się w drugim dniu Kongresu Pamięci Narodowej w Strefie Wydawnictwa IPN oraz w Wilnie na konferencji naukowej „Echa Zbrodni Katyńskiej – ofiary, kapelani, archiwa i pamięć” (24–25 maja), podczas której prof. Wolsza wygłosił wykład *Katyn 1940. Świadkowie i świadectwa*, natomiast ks. prof. Marecki – *Księża Leona Musielaka walka o prawdę historyczną*, a także w Delegaturze IPN w Bydgoszczy z udziałem prof. Wolszy, dr hab. Danuty Jastrzębskiej-Golonki i prowadzącego dr. Przemysława Wójtowicza (20 czerwca). Profesor Wolsza wielokrotnie wypowiadał się na temat zbrodni katyńskiej, m.in. 13 kwietnia dla PAP, kiedy podkreślił: „Ujawniając oraz nagłaśniając zbrodnię katyńską, Niemcy działali w swoim interesie. Oskarżając Sowietów o tę zbrodnię, chcieli osłabić antyniemiecką koalicję”. Ponadto wziął udział w dyskusji na temat książki *Sportowcy dla Niepodległej. Katyn wraz z historykiem sportu* dr. hab. Robertem Gawkowskim, Arturem Bilewskim – stryjecznym wnukiem Józefa Barana-Bilewskiego, pasjonatem historii i tematyki katyńskiej, uczniem IV LO im. rtm. Witolda Pileckiego w Piasecznie, Leonem Wójcikiem, zafascynowanym postacią Zygmunta Łotockiego, oraz prowadzącym Maciejem Zdziarskim, prezesem Fundacji Instytut Łukasiewicza (Centrum Olimpijskie w Warszawie, 19 kwietnia). Uczestniczył w otwarciu wystawy „Gdziekolwiek cię pošlą, pójdiesz...”, na której zaprezentowano biogramy dziesięciu kapelanów wojskowych różnych wyznań, oficerów Wojska Polskiego – ofiar zbrodni katyńskiej w 1940 r. Jako przewodniczący Kolegium IPN i przedstawiciel marszałek Sejmu Elżbiety Witek odczytał wówczas jej list (hala Dworca Kolejowego Warszawa Centralna, 13 kwietnia). Był autorem artykułu „*Jak podniecający narkotyk*”. *Sport w Brygadzie Karpackiej i 2. Korpusie Polskim* („Polska Zbrojna. Historia” 2023, nr 3.).

Profesor Ryba uczestniczył w międzynarodowej konferencji IPN „Imperializm spod znaku dwugłowego orla i czerwonej gwiazdy. Ofiary komunizmu i imperializmu rosyjskiego w XX w.”, podczas której wystąpił z wykładem *Zbrodnie sowieckie w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1944–1989* (Sala Kolumnowa Sejmu RP, 23 lutego). Konferencji tej przysłuchiwał się m.in. prof. Wolsza. Artykuły prof. Ryby ukazały się w periodykach IPN: *Narodowy socjalizm i bolszewicki komunizm – próba porównania* („Biuletyn IPN” 2023, nr 1/2) oraz *Unijne konferencje kapłańskie w Pińsku jako inicjatywa biskupa Zygmunta Łozińskiego* („Pamięć i Sprawiedliwość” 2022, nr 2). W trzecim dniu Kongresu Pamięci Narodowej wziął udział w dyskusji „Stosunki polsko-ukraińskie w czasie II wojny światowej” wraz z ks. prof. Józefem Mareckim, Ewą Siemaszko, dr. Tomaszem Berezą (OBBH Rzeszów) oraz moderatorem dr Joanną Karbarz-Wilińską (OBBH Gdańsk).

Ksiądz prof. Marecki uczestniczył w ogólnopolskiej konferencji naukowej IPN „Biskupi w rzeczywistości politycznej Polski »ludowej«” w panelu „Wpływ władz Polski »ludowej« na postawy biskupów Kościoła katolickiego” wraz z prof. UKSW dr. hab. Rafałem Łatką, prof. UW dr. hab. Pawłem Skibińskim, prof. UKSW ks. dr. hab. Dominikiem Zamiatą oraz prof. dr. hab. Janem Żarynem z UKSW (Centralny Przystanek Historia im. Janusza Kurtyki w Warszawie, 21 lutego). Był autorem artykułów „*Nieznani sprawcy*” z *placu Sikorskiego w Krakowie. Rzecz o pobiciu ks. Andrzeja Bardeckiego* („Pamięć i Sprawiedliwość” 2022, nr 2) oraz *Świadomość osaczenia. Prymas Stefan Wyszyński pośród „niewinnych” w Stoczku Warmińskim i Prudniku Śląskim* – ten ostatni ukazał się w publikacji *Historyk i świadek historii. Księga dedykowana Profesorowi Janowi Drausowi* (red. M. Bukała, D. Iwaneczko, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński) obok artykułów prof. Nowaka *Konsekwencje powstania styczniowego. Nowe spojrzenia*, prof. Wolszy *Marzenia o wielkim turnieju szachowym. Przygotowania do „Turnieju Słowiańskiego” w 1947 r. oraz memoriału Dawida Przepiórki w 1950 r.*, prof. Polaka

i dr hab. Sylwii Galij-Skarbińskiej *Dowcipy dotyczące Związku Sowieckiego opowiadane w okresie stanu wojennego i w latach następnych (1981–1989)* i prof. Franaszka „*Proszę o kolorowy magneto-wid*”. Współpraca księdza Andrzeja Klema ze *Śłużbą Bezpieczeństwa*. Publikację wręczono jubilatowi prof. Drausowi podczas benefisu. Książd prof. Marecki wziął udział w spotkaniu poświęconym martyrologii duchowieństwa wołyńskiego, ofiarom zbrodni nacjonalistów ukraińskich w czasie II wojny światowej i w promocji książki *Niedokończone Msze Wołyńskie* w siedzibie koszalińskiego oddziału Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas Christiana” (8 marca). Udzielił wywiadu o kardynale Adamie Stefanie Sapieżu w „Dzienniku Polskim. Magazynie” (17 marca). Uczestniczył w uroczystości nadania imienia Generała Stanisława Maczka Zespołowi Szkół Elektrycznych i Ogólnokształcących w Krośnie i we wręczeniu sztandaru oraz odsłonięciu tablicy poświęconej generałowi. Podczas uroczystości szef UdSKiOR Jan Józef Kasprzyk uhonorował medalem „Pro Patria” m.in. ks. prof. Józefa Mareckiego w uznaniu szczególnych zasług w kultywowaniu pamięci o walce o niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej. Wydarzenie zakończyła sesja naukowa z panelem dyskusyjnym, którą prowadził kanclerz Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Krośnie Franciszek Tereszkiewicz. Prelegentami byli: Jan Józef Kasprzyk (*Etos polskiego żołnierza jako patrioty w XX wieku*), ks. prof. Józef Marecki (*Sylwetka psychofizyczna gen. Stanisława Maczka*) oraz prof. dr hab. Mariusz Wołos (*Żołnierska droga Stanisława Maczka w latach 1914–1920*) (31 marca).

Profesor Franaszek wziął udział w ogólnopolskiej konferencji naukowej „Strajk 1988 roku w Hucie im. Lenina z perspektywy 35 lat”, podczas której wygłosił wykład *Sytuacja gospodarcza Polski na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku* (Centrum Edukacyjne IPN „Przystanek Historia” w Krakowie, 25 kwietnia) oraz wraz z prof. Wojciechem Polakiem, dr. hab. Filipem Musiałem (Oddział IPN Kraków), dr. Sebastianem Pilariskim (BBH), ks. dr. hab. Jarosławem Wąsowiczem i moderatorem dr hab. Cecylią Kutą (OBBH Kraków) uczestniczył w dyskusji „Dziedzictwo i fenomen »Solidarności« oraz opozycji antykomunistycznej lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku” podczas trzeciego dnia Kongresu Pamięci Narodowej.

Profesor Polak z okazji jubileuszu swoich 60. urodzin wziął udział w uroczystej sesji naukowej „Opozycja i opór społeczny w regionie kujawsko-pomorskim w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku” (Toruń, 30 maja), zorganizowanej przez prezesa IPN, wojewodę kujawsko-pomorskiego, prezydenta Torunia, marszałka województwa kujawsko-pomorskiego, starostę toruńskiego oraz rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Podczas uroczystości jubilatowi wręczono publikację *Historia zawsze bliska. Księga Pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Wojciechowi Polakowi*, w której znalazły się m.in. artykuły prof. Wolszy *Więzienny uniwersytet. Niecodzienna rola przedwojennej inteligencji w stalinowskich zakładach karnych (do 1956 r.)* oraz prof. Drausa *Śługa Boży Zygmunt Łoziński*. Ponadto prof. Polak wraz z prof. Mirosławem Golonem, ówczesnym zastępcą dyrektora Oddziału IPN Gdańsk, złożył w imieniu IPN kwiaty pod tablicą upamiętniającą działaczy opozycji antykomunistycznej uczestniczących w protestach społecznych w Toruniu 1 i 3 maja 1982 r. (3 maja).

Profesor Wolsza i Krzysztof Wyszowski wzięli udział w uroczystości wręczenia not identyfikacyjnych rodzinom ofiar terroru komunistycznego zamordowanych na terenie Zamku w Lublinie, zmarłych i zamordowanych w więzieniu w Raciborzu, żołnierzom podziemia antykomunistycznego ziemi małopolskiej oraz ofiary zamordowanej w komunistycznym Więzieniu Karno-Śledczym Warszawa III (tzw. Toledo) (Warszawa, 8 marca).

Redaktor Krzysztof Wyszowski uczestniczył trzeciego dnia Kongresu Pamięci Narodowej w dyskusji „Transformacja ustrojowa w Polsce – mechanizmy, osiągnięcia, zaniechania okiem publicystów” z Dorotą Kanią, Cezarym Krysztopą, Piotrem Woyciechowskim oraz moderatorem dr. Rafałem Leśkiewiczem (BRP). Obecny był podczas spotkania z okazji 45. rocznicy powstania Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża „O WZZ i nie tylko... Wokół biografii Stanisława Kowalskiego”, którego organizatorami były Radio Gdańsk S.A. i Oddział IPN Gdańsk (Gdańsk, 27 kwietnia); uczestniczył w konferencji naukowej „Jan Paweł II, obrońca prawdy i wychowawca człowieka, rodziny i narodu” zorganizowanej przez Akademię Zamojską w Arkadach Kubickiego na Zamku Królewskim (Warszawa, 23 maja), w uroczystościach upamiętniających 75. rocznicę zamordowania rtm. Witolda Pileckiego

w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (Warszawa, 25 maja) oraz w spotkaniu zorganizowanym przez Antoniego Macierewicza i Piotra Naimskiego w Sejmie RP w 31. rocznicę odwołania rządu Jana Olszewskiego, poświęconym dorobkowi jego rządu. Na spotkaniu obecni byli – obok Krzysztofa Wyszowskiego – m.in. prezes IPN dr Karol Nawrocki i dr hab. Sławomir Cenckiewicz (Warszawa, 3 czerwca).

Profesor Nowak uczestniczył pierwszego dnia Kongresu Pamięci Narodowej w debacie „Polityka pamięci i polityka historyczna – doświadczenie krajów Europy Środkowo-Wschodniej okiem historyków” wraz z prof. Janem Drausem, prof. Hansem-Jürgenem Bömelburgiem, prof. Wojciechem Roszkowskim oraz moderatorem dr. hab. Konradem Białeckim (OBBH Poznań), a także w dyskusji „Zakaz gloryfikacji totalitaryzmów. Przestrzeń publiczna i pamięć jako pole bitwy o bezpieczną przyszłość” wraz z Piotrem Cywińskim, prof. Bogdanem Musiałem oraz moderatorem dr. Maciejem Korkuciem (OBUWiM Kraków). Artykuł profesora *Czy polskość to nienormalność? Pytania o specyfikę historii Polski w „długim wieku XIX”* ukazał się w wydawnictwie pokonferencyjnym IPN *„Na stos rzuciliśmy nasz życia los”*. W rocznicę odzyskania niepodległości (red. S. Wiech, M. Zawisza).

Profesorowie Draus i Franaszek wzięli udział pierwszego dnia Kongresu Pamięci Narodowej w gali wręczenia nagrody „Sygnety Wydawnictwa IPN”, natomiast profesorowie Draus i Wolsza – drugiego dnia w gali Konkursu im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na Najlepszego Debiut Historyczny Roku.

Redaktor Bronisław Wildstein był gościem Jędrzeja Lipskiego w szóstym odcinku z cyklu „W Oczekiwaniu na Wolną Polskę”. Rozmowa dotyczyła wolności słowa (23 kwietnia, kanał IPNtv).

Kolegium kadencji 2023–2030

6 lipca odbyło się inauguracyjne posiedzenie Kolegium zwołane przez marszałek Sejmu RP Elżbietę Witek, podczas którego marszałek wręczyła akty powołania członkom Kolegium wybranym przez Sejm RP. Wówczas też omówiono sprawy organizacyjne: na roczną kadencję wybrano przewodniczącego Kolegium – prof. Tadeusza Wolszę, a jego zastępcami zostali prof. Wojciech Polak oraz dr hab. Mieczysław Ryba; przyjęto regulamin organizacyjny.

Na drugim posiedzeniu 28 sierpnia członkowie Kolegium rozmawiali na temat możliwości wznowienia prac poszukiwawczych, ekshumacyjnych i upamiętniających polskie ofiary na Ukrainie. Spotkanie odbyło się z udziałem dyrektora Biura Współpracy Międzynarodowej Agnieszki Jędrzak oraz zastępców dyrektorów Biura Poszukiwań i Identyfikacji mec. Anny Szeląg oraz Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa dr. Leona Popka.

Na posiedzeniu 26 września wysłuchano informacji dyrektora Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL dr. hab. Filipa Musiała na temat kierowanej przez niego placówki.

24 października omówiono zaproponowane przez prezesa IPN zmiany kadrowe oraz strukturalne w Instytucie Pamięci Narodowej. Ponadto Kolegium zajęło stanowisko, w którym zaznaczono: „Po wyborach parlamentarnych 15 października 2023 r. pojawiły się w przestrzeni publicznej wezwania do likwidacji IPN. Przypominamy w związku z tym, że Instytut od blisko ćwierć wieku realizuje ustawowe zadania o fundamentalnym znaczeniu dla polskiej racji stanu, edukacji, pamięci publicznej i nauki historycznej. Przestrzegamy przed pochopnymi próbami ograniczenia, a tym bardziej przerwania tej pracy, przed podważaniem całości wielkiego dorobku Instytutu. IPN jest państwu i społeczeństwu polskiemu potrzebny. Tym bardziej w obecnej sytuacji w naszej części Europy, gdzie kwestie pamięci, zwłaszcza o dziejach XX wieku, nie tylko nie tracą na znaczeniu, ale są bardzo istotnym elementem debaty kształtującej wizerunek i pozycję poszczególnych państw”.

Podczas posiedzenia 28 listopada omówiono z udziałem dyrektora Biura Badań Historycznych IPN dr. Sebastiana Pilarskiego badanie ewaluacyjne dotyczące pionu badań historycznych.

20 grudnia zapoznano się natomiast z działalnością pionu ścigania IPN kierowanego przez prok. Andrzeja Pozorskiego ze szczególnym uwzględnieniem umorzonego śledztwa w sprawie akcji „Wisła”. W spotkaniu uczestniczyli naczelnik OKŚZpNP Rzeszów prok. Artur Grabowski oraz prok. Robert Janicki z GKŚZpNP.

W trakcie posiedzeń Kolegium podjęło cztery uchwały w sprawie zgłoszonych przez prezesa kandydatów na stanowiska kierownicze wymienione w statucie IPN w związku z realizacją art. 23 ust. 2 pkt 2 oraz art. 19 ust. 10 ustawy o IPN. Wypełniając obowiązki wynikające z art. 36 ust. 9 ustawy o IPN, wydało jedną opinię na wniosek prezesa IPN – odnośnie do odwołania od decyzji administracyjnej dyrektora Oddziału IPN w sprawie nieudostępniania dokumentów. W związku z art. 3 pkt 12 ustawy o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski rozpatrzyło cztery odwołania od decyzji prezesa odmawiającej uznania grobu za grób weterana walk o wolność i niepodległość Polski: w jednym przypadku uznało mogiłę za grób weterana, w dwóch – odmówiło uznania, a w jednym – przekazało do ponownego zbadania przez prezesa IPN.

Poniżej opisano niektóre z przedsięwzięć i uroczystości organizowanych lub współorganizowanych przez Instytut z udziałem członków Kolegium.

Profesor Wolsza wziął udział wraz z dr Ewą Kowalską (BPII), dr Ewą Dulną-Rak (Wydawnictwo IPN), dr. Jędrzejem Siutą (Zakład Medycyny Sądowej we Wrocławiu) oraz dr. Krzysztofem Łagojdą (OBBH Wrocław) w spotkaniu „Losy artefaktów wydobytych z grobów w Katyniu w 1943 r.” (Wrocław, 28 września). W przeddzień beatyfikacji rodziny Ulmów uczestniczył w Belwederze w konferencji naukowej zorganizowanej wspólnie przez Kancelarię Prezydenta RP i IPN „Niemiecki mord na Ulmach. Represje za pomoc ludności żydowskiej w kontekście realiów czasu Zagłady” (Warszawa, 7 września), z Krzysztofem Wyszowskim w gali wręczenia nagród w XIV edycji Konkursu „Książka Historyczna Roku” o nagrodę Oskara Haleckiego (Warszawa, 27 listopada) oraz w uroczystości wręczenia not identyfikacyjnych członkom rodzin ofiar totalitaryzmów w Belwederze (1 grudnia).

Profesor Ryba uczestniczył w konferencji popularnonaukowej „Podsumowanie prac poszukiwawczych na Górkach Czechowskich w Lublinie w latach 2020–2023”, która odbyła się z udziałem prezesa IPN dr. Karola Nawrockiego, zastępcy prokuratora generalnego, dyrektora GKŚZpNP Andrzeja Pozorskiego oraz zastępcy prezesa IPN dr. hab. Krzysztofa Szwańcy (Lublin, 18 września).

Profesor Polak wygłosił wykład *Służba Bezpieczeństwa wobec opozycji w Toruniu w latach 1978–1980* na zorganizowanej przez IPN i Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu konferencji „»W poszukiwaniu wroga...« Aparat bezpieczeństwa w państwach Europy Środkowo-Wschodniej wobec środowisk niezależnych, przejawów oporu społecznego i postaw opozycyjnych 1956–1980” (Wrocław, 23–24 października), a także wystąpił z wykładem *Procesy polityczne na początku stanu wojennego* na ogólnopolskiej konferencji naukowej „Represje władzy komunistycznej wobec społeczeństwa polskiego w latach 1944–1990”, zorganizowanej przez IPN z Centrum Badania Historii „Solidarności” i Oporu Społecznego w PRL Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (Bydgoszcz, 12–13 grudnia).

Profesor Motyka wziął udział w panelu dyskusyjnym „Jak rozmawiać o Wołynie w 2023 roku?” wraz z dr. hab. Janem Pisulińskim (Uniwersytet Rzeszowski), ks. bp. dr. Marianem Buczkim, Ewą Siemaszko i prof. dr. hab. Leonidem Zaszkilniakiem – współorganizatorami panelu z okazji 80. rocznicy zbrodni wołyńskiej byli Oddział IPN Rzeszów oraz Miasto i Gmina Cieszanów (Cieszanów, 7 lipca). W konferencji uczestniczył m.in. prof. Draus.

Profesor Draus wziął udział wraz z zastępcą burmistrza Dębicy Maciejem Małozięciem (Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej), Tomaszem Rogiem (Miejska Biblioteka Publiczna w Cieszanowie, Towarzystwo Miłośników Ziemi Lubaczowskiej), dr. hab. Tadeuszem Zychem (Uniwersytet Rzeszowski, Tarnobrzskie Towarzystwo Historyczne) w debacie panelowej „Świadomość historyczna mieszkańców województwa podkarpackiego. Rola organizacji społecznych” podczas Podkarpackiego Kongresu Pamięci Narodowej (Jasionka, 4–5 października).

Ponieważ w gronie członków Kolegium zasiadają znani i cenieni badacze historii zarówno Polski, jak i powszechnej, zaangażowani uczestnicy wydarzeń historycznych, działacze opozycji antykomunistycznej, publicyści oraz wykładowcy akademicki, często zabierają oni publicznie głos jako eksperci. Uczestniczą w konferencjach naukowych organizowanych przez uczelnie, stowarzyszenia i fundacje – nie tylko w Polsce, lecz także poza jej granicami, biorą udział w dyskusjach na temat książek dotyczących interesującej ich problematyki, odkrywają kulisy ważnych wydarzeń historycznych z okazji obchodów rocznicowych, komentują najważniejsze wydarzenia polityczne, społeczne i historyczne,

a także są autorami lub współautorami uznanych publikacji. Poniżej wspomniano niektóre z takich działań, w których uczestniczyli członkowie Kolegium obu kadencji.

Profesor Polak udzielił wywiadu red. Markowi Lewińskiemu z Polskiego Radia Olsztyn w audycji „Poranne Pytania” w związku z rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości. Mówił m.in. o warunkach panujących pod zaborami, o walce o polskość, wyjaśniał proces odzyskiwania niepodległości. Wspólnie z prof. Sylwią Galij-Skarbińską oraz ks. dr. Michałem Damazynem wydał książkę *Najmłodszy bohaterowie. Historia polskich dzieci X–XXI w. Opowieści o walce i cierpieniu*. W Dniu Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej w audycji „Aktualności Dnia” powiedział na antenie Radia Maryja: „Metody stosowane przez Rosjan na Ukrainie są podobne do tych stosowanych przez Stalina”. Na spotkaniu zorganizowanym przez Wydawnictwo Biały Kruk oraz Polską Fundację Humanistyczną im. bł. Wincenego Kadłubka „Dokąd zmierza Europa” wygłosił wykład *Europa nie ma pojęcia o naszych krzywdach* (Kraków-Łagiewniki, 1 kwietnia). Udzielił wywiadu dla PAP o ks. Franciszku Blachnickim, w którym powiedział: „Dla historyków od dłuższego czasu było raczej pewne, że został on zamordowany. O tej sprawie pisano już wcześniej, ale jest różnica między prawdą procesową a prawdą historyczną. Historyk często dochodzi do wniosków na podstawie ogromnego skoncentrowania poszlak. Dla prawnika te poszlaki nadal mogą być czymś jeszcze nie do końca przekonującym. Historycy wiedzieli, że ten duchowny został zamordowany, ale trudno to było udowodnić na podstawie obowiązującego w Polsce prawa. W tej chwili prawda historyczna i prawna zaczynają się pokrywać” (15 kwietnia). Wziął udział w konferencji naukowej „Inspiracja i poparcie. Jan Paweł II wobec solidarnościowego podziemia w latach 1981–1989” w Centrum Dialogu im. Jana Pawła II w Toruniu (27 kwietnia), podczas której wygłosił wykład *Prasa podziemna w latach osiemdziesiątych XX wieku w Polsce jako realizacja nauczania Jana Pawła o wolności słowa*. Poprowadził też część III „Jan Paweł II a Solidarność”, podczas której wykłady wygłosili: dr Aneta Krupka *Solidarność w nauczaniu Jana Pawła II*, dr Tomasz Górka *Solidarność jako postawa etyczna*, ks. prof. Władysław Zuziak *Solidarność jako postawa społeczna*, ks. dr Adam Jeszka, Jan Wólkowski, *Współczesne formy realizacji społecznego dziedzictwa Jana Pawła II*. Wystąpił także z wykładem *Niezależna literacka twórczość humorystyczna i satyryczna w okresie stanu wojennego i w latach następnych (1981–1989)* w panelu „Twórczość i działalność niezależna w stanie wojennym” podczas konferencji naukowej Europejskiego Centrum Solidarności w Gdańsku „Kultura opozycyjna w PRL” (Gdańsk, 11–12 maja). Wygłosił wykład *Patriotyzm dnia dzisiejszego* podczas jubileuszowego 500. posiedzenia Klubu „Spotkanie i Dialog” we Wrocławiu (7 czerwca). Wziął udział w debacie „Między Niemcami a Rosją” wraz z dyrektorem Instytutu De Republica prof. dr. hab. Andrzejem Przyłębskim i dr. hab. Bogusławem Kopką z Akademii Zamojskiej (12 czerwca). Udzielił wywiadu dla portalu wpolityce.pl *Ekshumacje polskich ofiar, przeprosiny Żelenskiego i praca nad pamięcią – tego od Ukrainy oczekujemy* (8 lipca). Prezydent Torunia Michał Zaleski wręczył prof. Polakowi medal honorowy „Thorunium”. Profesor wziął udział w zorganizowanym przez Wydawnictwo Biały Kruk spotkaniu patriotycznym „Blask Rzeczypospolitej”, podczas którego wygłosił wykład *Najjaśniejsze karty naszej historii* (Kraków-Łagiewniki, 7 października). W rozmowie z portalem wpolityce.pl w Dniu Papieskim przestrzegł: „Musimy nauczanie papieskie i postać Ojca Świętego traktować poważnie. Najgorsze to popaść tu w jakąś anegdotę, w przysłowiowe »kremówki«. Ojciec Święty nawiązywał więc bezpośrednią z ludźmi, miał oddziaływanie bezpośrednie. Gdy się widzi nagrania z Janem Pawłem II po latach, mogą u nas, starszych ludzi, wywoływać wzruszenie, łzy. Jednak na młodzież to nie działa” (15 października). Ponadto wspólnie z Adamem Bujakiem wydał książkę *Polska. Dwanaście wieków* (Kraków 2023). Wielokrotnie też odnosił się w mediach do dyskusji na temat likwidacji IPN, przypominając o jego największych osiągnięciach edukacyjnych i naukowych.

Profesor Nowak mówił w Radiu Poznań o sprzeciwie wobec planów lewicy dotyczących likwidacji m.in. Instytutu Pamięci Narodowej: „Prawdziwa funkcja historii polega na tym, że możemy w niej przejrzeć naszą teraźniejszość i ją ocenić” (28 listopada). Kontynuował swój udział w cyklu audycji Programu I Polskiego Radia „Historia Żywa”, emitowanych od 2016 r. W 160. rocznicę wybuchu Powstania Styczniowego napisał o jego znaczeniu dla portalu litewskiego nadawcy publicznego LRT, czeskiego dziennika „Forum 24” i portalu fronda.pl (23 stycznia). W American Purpose napisał: „Polacy,

Ukraińcy, Litwini i inne narody tego obszaru, który nie chce być ani »ruskim mirem« Putina, ani żetoniem w rozgrywce innych europejskich mocarstw, dziś dają znać o sobie: dumnym veto, rzuconym przez wolne i solidarne narody wobec próby odnowienia imperialnej dominacji nad Europą Wschodnią». Na spotkaniu zorganizowanym przez Wydawnictwo Biały Kruk oraz Polską Fundację Humanistyczną im. bł. Wincentego Kadłubka „Dokąd zmierza Europa” wygłosił wykład *Europa, jakiej chcemy* (Kraków-Łagiewniki, 1 kwietnia). W roku sprawozdawczym wydał książkę *Powrót Imperium Zła. Ideologie współczesnej Rosji, ich twórcy i krytycy (1913–2023)* oraz szósty tom *Dziejów Polski* z podtytułem *Potop i ogień*, poświęcony latom 1632–1673. Zespół badawczy przy Instytucie Historii PAN kierowany przez prof. Nowaka zorganizował międzynarodową konferencję naukową „Metody i środki oddziaływania imperiów: ideologia i praktyka polityczna państwa rosyjskiego/sowieckiego/rosyjskiego w latach 1689–2022 (Warszawa, 22–23 czerwca). Profesor był moderatorem dyskusji „Zrozumieć Rosję”, podczas której wykłady wygłosili: prof. Dariusz Staliński *Najnowsza imperiologia wobec konsekwencji rosyjskiej polityki narodowościowej*, dr hab. Katarzyna Błachowska *U podstaw ideologii państwowej Imperium Rosyjskiego: koncepcja „świata ruskiego” Michaiła Pogodina*, prof. dr hab. Marek Kornat *Związek Sowiecki jako imperium w percepcji polskiej służby zagranicznej od pokoju ryskiego do 1939 r.*, prof. Jan Holzer *Mentality contra Ideology. Imperialism and Theory of Non-Democratic (not only) Regimes*. Napisał artykuły do miesięcznika „Wszystko Co Najważniejsze”: *Putin jako (anty)historyk, Rosja Putina na nowo zakłamuje tragedię Katynia* oraz *Niepodległość 2023*. Wygłosił wykład *Pierwsza Rzeczpospolita jako przykład sukcesu i potęgi regionu Europy Środkowo-Wschodniej* podczas II Kongresu Radom Przyszłości (Radom, 30 czerwca – 1 lipca). Udzielił wywiadu Maciejowi Replewiczowi z PAP o wojnie polsko-bolszewickiej 1919–1920 r., w którym przypomniał: „Kluczowe znaczenie dla zwycięstwa miał duch bojowy, wysokie morale polskich oddziałów i determinacja połączona z dobrą organizacją. Żołnierze WP mieli poczucie, że bronią własnego domu, swoich rodzin” (16 sierpnia). Wziął udział w spotkaniu zorganizowanym przez Fundację im. Janusza Kurtyki „Przegląd Przeszłość/Przyszłość 2023”, w debacie „Za łukiem rzeki. Czy możliwy jest globalny zwrot w narracji o polskiej historii?” (26 sierpnia). Wygłosił wykład *Maurycy Mochnacki* podczas konferencji zwieńczającej Kongres Dla Niepodległej 2023 zorganizowany przez Stowarzyszenie „Republika Polonia” (Warszawa, 4 października). Wziął udział w zorganizowanym przez Wydawnictwo Biały Kruk spotkaniu patriotycznym „Błask Rzeczypospolitej”, podczas którego wygłosił wykład *Pamięć i patriotyzm* (Kraków-Łagiewniki, 7 października). Otrzymał Nagrodę Instytutu De Republica za całokształt twórczości w dziedzinach nauk humanistycznych i społecznych. Doktor hab. Richard Butterwick-Pawlikowski podkreślił w uzasadnieniu: „Kapituła wybrała najwybitniejszego żyjącego polskiego historyka. Jej zdaniem laureat jest nie tylko badaczem kluczowych zagadnień z dziejów historii politycznej i historii idei, ale również wybitnym popularyzatorem historii, który dociera do szerokiego kręgu czytelników”. Dodał, że znawcy podziwiają w pracach prof. Andrzeja Nowaka wybitne rzemiosło historyka, a także dotykanie głębszego poziomu refleksji (13 listopada).

Profesor Motyka wystąpił w programie Telewizji Polsat „Gość Wydarzeń” w przeddzień 80. rocznicy krwawej niedzieli, czyli kulminacyjnego momentu rzezi wołyńskiej. W programie powiedział: „Podstawowy spór polega na tym, że po stronie ukraińskiej nie do końca się dowierza w to, że doszło do takiej zorganizowanej na ogromną skalę operacji depolonizacji. Próbuje się to tłumaczyć buntem ludowym. Ja mogę tylko powiedzieć, że badałem osobiście dziesiątki wsi zamordowanych Polaków. W każdym przypadku, w którym udało się ustalić sprawców, okazało się, że byli członkami Ukraińskiej Powstańczej Armii... Jako członek Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej będę chciał zachęcać do rozmowy pomiędzy polską a ukraińską stroną” (9 lipca). Na antenie radia Wnet rozmawiał z Pawłem Bobołowiczem na temat rzezi wołyńskiej. W programie powiedział: „Wołyń był w większości zamieszkiwany przez Ukraińców – ponad 60 proc., Polaków było 16 proc. Ukraińcy nacjonaliści spod znaku OUN i UPA wyznawali po prostu radykalny, skrajny nacjonalizm, który zakładał, że w życiu społecznym, publicznym liczy się tylko siła. Wychodzili z założenia, że kiedy rozpoczną powstanie, należy pozbyć się całkowicie ludności polskiej, że w ten sposób pozbędą się jednocześnie problemu politycznego i to pozwoli im wywalczyć przyszłe państwo ukraińskie” (5 sierpnia). Profesor wziął udział

w Międzynarodowym Kongresie „Ukraina i Europa inaczej odczytane. Nowe wyzwania dla historyków” w Wilnie. Razem z dr. Antonem Drobowyczem i dr. hab. Alvydasem Nikžentaitisem uczestniczył tam w dyskusji „Historia i polityka zagraniczna. Jak należy rozwiązywać konflikty?” (15–17 września). Wraz z o. dr. Markiem Rostkowskim, o. prof. dr. hab. Józefem Różańskim, bp. Witalijem Skomarowskim, prof. Oleksandrem Zaitsevem i dr. Leonem Popkiem (BUWiM) wziął udział w międzynarodowej konferencji naukowej „Pojednanie polsko-ukraińskie: doświadczenia i perspektywy” zorganizowanej w Oblackim Centrum Młodzieżowym Oblacka Przysań w Kokotku koło Lublińca (5 października). W 2023 r. wydał książkę *Akcja „Wisła” ’47. Komunistyczna czystka etniczna*.

Doktor Machalica uczestniczył w konferencji naukowej „Społeczeństwo polskie po II wojnie światowej” zorganizowanej przez Związek Nauczycielstwa Polskiego, Stowarzyszenie „Pokolenia”, Fundację Amicus Europae, Fundację Promocji Wiedzy Społecznej „Arystoteles” i Centrum im. Ignacego Daszyńskiego, podczas której przedstawił swoje priorytety związane z pracą w Kolegium IPN (Warszawa, 24 czerwca); w dyskusji „Najmłodszy w Powstaniu Warszawskim. Powstańcy czy cywile?” zorganizowanej przez Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk (4 sierpnia) oraz w otwarciu wystawy „Jeśli dziś padnie Madryt, jutro padnie Warszawa. Polskie wątki w wojnie domowej w Hiszpanii (1936–1939)” przygotowanej przez Muzeum Niepodległości i Stowarzyszenie Ochotnicy Wolności w Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej (Warszawa, 7 lipca). Brał udział w uroczystościach upamiętniających rocznicę mordu popełnionego na Żydach w Jedwabnem, zorganizowanych przez Gminę Wyznaniową Żydowską w Warszawie (10 lipca), w publicznym czytaniu *Pamiętnika z Powstania Warszawskiego* Mirona Białoszewskiego, przeprowadzonym na pl. Grzybowskiim przez warszawskie koło Razem (6 sierpnia), w przygotowanych przez PPS pod pomnikiem Ignacego Daszyńskiego obchodach 105. rocznicy utworzenia rządu Daszyńskiego (7 listopada), a także w zorganizowanej przez Fundację im. Kazimierza Łyszczyńskiego z okazji 101. rocznicy zamordowania prezydenta Gabriela Narutowicza uroczystości, podczas której złożył wieniec pod gmachem Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki (Warszawa, 16 grudnia).

Redaktor Wyszkowski udzielił wywiadu Ryszardowi Gromadzkiemu na łamach tygodnika „Do Rzeczy”, w którym zapytany o to, czy Polska jest we właściwym miejscu, odpowiedział: „Mam mieszane uczucia. Z jednej strony jesteśmy częścią wolnego, demokratycznego świata Zachodu. Możemy być dumni z roli, którą Polska odgrywa w sprawie Ukrainy. Z drugiej strony państwa i instytucje Zachodu nie doceniają naszego zaangażowania w obronę Ukrainy, a tym samym Europy przed rosyjskim imperializmem. Komisja Europejska wywiera stałą presję, której celem są fundamenty polskości” (5 marca). Wziął udział w programie „Widzenie na Rakowieckiej” w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie. W rozmowie z Michałem Gruszczyńskim opowiadał o swojej młodości, genezie nazwy „Solidarność” i pracy w redakcji „Tygodnika Solidarność”, swojej drodze politycznej i Lechu Wałęsie (11 maja). W wywiadzie dla PR 24 wspominał o wydarzeniach nocy z 4 na 5 czerwca 1992 r. związanych z obaleniem rządu Jana Olszewskiego (1 czerwca). Wziął udział w audycji Krzysztofa Świątko „W Samo Południe” w PR24, podczas której przypominał wydarzenia z sierpnia 1980 r. w związku z 43. rocznicą podpisania porozumień sierpniowych. Powiedział: „Komuniści wydali wyrok na strajk już w sierpniu 1980 r. Tam wśród rządzących Polską już wtedy były wahania, czy użyć siły, czy też dalej rozmawiać ze strajkującymi” (31 sierpnia). Podczas 36. edycji konferencji Europa Karpat, zorganizowanej przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów i Sejm RP w ramach Forum Ekonomicznego w Karpaczu (5–7 września), wziął udział w panelu „Ludzie wolności w państwach postkomunistycznych w czasach próby odbudowy imperium rosyjskiego. Przesłanie Solidarności z dnia 8 września 1981” wraz z posłem na Sejm RP, marszałkiem seniorem Sejmu RP IX kadencji Antonim Macierewiczem, przewodniczącym delegacji do Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, wiceprzewodniczącym Komisji do Spraw Europejskich, członkiem Komisji Spraw Zagranicznych Seimasu Emanuelisem Zingerisem (Litwa), posłem na Sejm RP Bogusławem Sonikiem, politykiem, opozycjonistą, więźniem politycznym, działaczem chrześcijańskiej demokracji Branislavem Borovskym (Słowacja), prezesem Wspólnoty Węgierskiej w Polsce, byłym ambasadorem Węgier w Polsce Ákošem Engelmayrem (Węgry), działaczką organizacji Solidaritet Norge-Polen (Solidarność Norwesko-Polska), wspie-

rającej opozycję antykomunistyczną w Polsce w okresie stanu wojennego Hege Boman Grundekjøn (Norwegia), wieloletnim więźniem politycznym Paruirem Hayirikyanem (Armenia), działaczem na rzecz obrony praw człowieka Aleksandrem Podrabinkiem (Rosja), dysydem w czasach sowieckich, więźniem politycznym, działaczem na rzecz obrony praw człowieka Josifem Ziselsem (Ukraina) online oraz moderatorem Marią Przełomiec. W dyskusji panelowej wzięli udział opozycjoniści, którzy swoją odwagą, charyzmatycznym wpływem na społeczeństwo, postawą antykomunistyczną przyczynili się do zmian geopolitycznych i do obalenia dominacji sowieckiej. Zasadniczym impulsem dla ich postawy i podjętych działań stała się idea solidaryzmu społecznego uosabiana powstałym w sierpniu 1980 r. niezależnym od władz ruchem związkowym NSZZ „Solidarność”. Ideą dyskusji było nawiązanie do dziedzictwa oraz w szczególności przypomnienie posłania I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” z 8 września 1981 r., wzywającego robotników krajów bloku wschodniego i wszystkie narody Związku Sowieckiego do wspólnej walki o swoje prawa. Zarówno posłanie, jak i wartości płynące ze wspólnej walki opozycjonistów Europy Środkowo-Wschodniej nabrały nowego znaczenia w obliczu odrodzenia się imperializmu rosyjskiego, który metodami totalitarnymi dąży do zmiany granic i do odbudowy imperium zła (5–7 września). Redaktor Wyszowski uczestniczył w II edycji Kongresu bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Pułtusk. Brał tam udział w panelu „Nadzieje z Sierpnia 1980 roku żyją, a my mamy moralny obowiązek pielęgnować je w sobie i z odwagą umacniać w naszych braciach” (29–30 listopada).

Redaktor Wildstein wziął udział w 36. edycji konferencji Europa Karpat podczas panelu „Wizje rozwoju Polski – sens przemian” wraz z prezesem Prawa i Sprawiedliwości Jarosławem Kaczyńskim, prezesem Polskiej Akademii Nauk Markiem Konarzewskim, socjologiem, profesorem nauk humanistycznych Henrykiem Domańskim oraz moderatorem dyskusji, posłem do Parlamentu Europejskiego Zdzisławem Krasnodębskim (5–7 września). Opublikował na portalu niedziela.pl artykuł *Zniszczyć Jana Pawła II*, w którym zauważył: „Nawet swoją chorobę potrafił zamienić w wielkie rekolekcje, gdy swoim przykładem demonstrował, jak stawiać czoła ludzkim ograniczeniom i przypadłościom. Czy to nie wystarczy, aby zostać znienawidzonym i pomawianym?” (26 stycznia). W audycji Magdaleny Drohomireckiej razem z prof. Wojciechem Roszkowskim i Jackiem Czaputowiczem (działaczem opozycji demokratycznej w okresie PRL) wspominał Stanisława Pyjasa w 46. rocznicę jego śmierci (15 maja). W rozmowie z portalem informacyjnym i.pl powiedział: „Próby preforsowania wersji o nieszczęśliwym wypadku jako przyczynie śmierci Stanisława Pyjasa to uderzanie w naszą pamięć historyczną... Byli komuniści chcą wybielić siebie i ohydny system, któremu służyli. Dlatego zależy im na tym, żeby przedstawiać śmierć Stanisława Pyjasa jako przypadkową. Fakty są takie, że Staszek zginął, ponieważ chciała tego Służba Bezpieczeństwa” (22 maja). Wziął udział w XIII Kongresie Polska Wielki Projekt w Warszawie, podczas którego powiedział: „Źródłem nadziei dla konserwatyzmu jest rzeczywistość – i to do tego właśnie odnosi się konserwatyzm, do rzeczywistości. Ideologie snujące wizje nowego człowieka żywią się destrukcją. Te ideologie niszczą świat i cywilizację zachodnią, która jest naszym, szerokim domostwem” (2–4 czerwca). Redaktor Wildstein odniósł się do książki Cezarego Łazarewicza *Na Szewskiej. Sprawa Stanisława Pyjasa* w artykule *Demitologizacja, czyli mistyfikacja. „Próba obrony tej PRL-owskiej interpretacji w III RP”* na łamach tygodnika „Sieci” (18 czerwca), pisząc: „Książka służy uzasadnieniu określonej tezy. Wszystko, co ją wspiera, jest eksponowane i niepoddane żadnej krytycznej analizie, wszystko, co jej przeczy, jest niezauważane albo lekceważone... Łazarewicz uznaje zgodnie z ekspertami z 1977 r., że możliwe jest, iż brak śladów krwi jest spowodowany wsiąknięciem jej w podkoszulek i zarost Pyjasa. Równocześnie za dowód, który przekreśla wersję o podrzuceniu jego ciała do bramy, uznaje... brak śladów krwi na posadzce. Jak widać, te same dowody interpretuje radykalnie odmiennie zależnie od tego, co miałyby być ich efektem”. Z autorem książki dyskutował w programie Telewizji Polsat „Gość Wydarzeń” (27 lipca).

Doktor hab. Ryba wziął udział w konferencji naukowej „Aktion Zamość (1942–1943)” na Akademii Zamojskiej, wygłosił wykład *Cywilizacyjne źródła niemieckiej polityki (Zamość, 28 lutego)*. Odnosił się do ustaleń Instytutu Pamięci Narodowej na temat zabójstwa ks. Franciszka Blachnickiego przez agentów służb specjalnych w swoim felietonie z cyklu „Myśląc Ojczyzna” na antenie Radia Maryja

i TV Trwam. Mówił prześladowaniach i mordowaniu przez komunistów kapłanów za ich pracę duszpasterską, o odbieraniu im dobrego imienia i dyskredytowaniu ich (19 marca). W przededniu 80. rocznicy krwawej niedzieli w rozmowie z „Naszym Dziennikiem” powiedział: „Część Ukraińców buduje swoją tożsamość historyczną na legendzie Ukraińskiej Powstańczej Armii, oczywiście nie wspominając o zbrodniach, ale pamiętając jedynie o ich walce z Sowietami. Ta gloryfikacja OUN-UPA, całej tej zbrodniczej ideologii, jest oparta na fałszu. Niestety właśnie na tej fałszywej tradycji wielu Ukraińców chce budować swoją tożsamość. To oczywiście nas niepokoi i jest zarzewiem sporu” (5 lipca). W 2023 r. otrzymał medal „Zasłużony dla Nauki Polskiej Sapientia et Veritas” nadany przez Ministra Edukacji i Nauki.

Profesor Draus był gościem TVP 3 Rzeszów, gdzie mówił o pracy i roli historyka oraz wspominał Stanisława Pyjasa (16 czerwca). Podczas 35. edycji konferencji Europa Karpat (Krasieczyn, 24–26 lutego) wziął udział w panelu moderowanym przez redaktora naczelnego „Sieci” Jacka Karnowskiego „Realizm i wartości w Europie Środkowej. Pamięci prof. Waldemara Parucha”. W panelu uczestniczyli poseł do Parlamentu Europejskiego prof. Zdzisław Krasnodębski, rektor Przykarpackiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Stefanyka Igor Tsependa, kanclerz Wolnego Uniwersytetu Białoruskiego Aleksander Milinkiewicz, przewodniczący Stowarzyszenia im. Jánosa Esterházyego Imre Molnár, Arkadiusz Adamczyk z Instytutu Stosunków Międzynarodowych i Polityk Publicznych Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz Jan Holzer z Katedry Teorii i Metodologii Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Profesor jest współautorem książki *Z Przemysła do wielkiej polityki. Biografia polityczna Marka Kuchcińskiego*, której prezentacja odbyła się podczas 36. edycji konferencji Europa Karpat (Karpacz, 5–7 września).